

Opdrachtgever

Divosa

Opdrachtnemer

Divosa

Onderzoek

*Van corvee naar bewuste borging:
rechtmatigheidscontrole onder de
WWB*

Einddatum – 1 september 2006

Categorie

Werkwijze en dienstverlening

Van corvee naar bewuste borging

Conclusie

De inrichting van de organisatie waardoor de rechtmatigheid van de uitvoering van de WWB geborgd is, kan worden onderverdeeld in vier stappen: (1) De gemeenteraad bepaalt op welke wijze de sociale dienst zorgdraagt voor de rechtmatigheid en welke prioriteit en doelstellingen daarbij moeten worden nagestreefd; (2) De sociale dienst richt de werkprocessen in; (3) De sociale dienst maakt afspraken met de accountant over de invulling van de rechtmatigheidsborging; (4) De sociale dienst legt de rechtmatigheidsborging vast in het controleplan. In deze publicatie worden deze vier stappen en hun gevolgen voor de organisatie van de werkprocessen toegelicht. Bron: Bibliotheek SZW

Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/f8ywxqtd>

Verkenningen

Sociale diensten zijn sinds de invoering van de WWB in 2004 vrij in de wijze waarop zij hun administratieve organisatie inrichten: de uitvoeringsvoorschriften zijn vervallen. Zo zijn de veelal tijdrovende en ineffectieve heronderzoeken niet meer verplicht. Daardoor is er meer tijd voor de dingen waar het werkelijk om gaat: voorkomen dat mensen afhankelijk worden van een uitkering. En als mensen toch een uitkering ontvangen ze zo snel mogelijk weer aan de slag helpen.

Het afschaffen van de uitvoeringsvoorschriften ontslaat sociale diensten echter niet van de taak om de wet rechtmatig uit te voeren. Daarvoor moeten sociale diensten in de uitvoering voldoende waarborgen inbouwen. Is er recht op uitkering? Zijn gegevens op basis waarvan de uitkering is verstrekt juist? Zijn bedragen juist vastgesteld?

De accountant bepaalt of sociale diensten de rechtmatigheid goed hebben 'geborgd'. Maar hoe kan de manager van de sociale dienst een efficiënte en effectieve organisatie inrichten, zodanig dat de accountant de rechtmatigheid achteraf betrekkelijk eenvoudig kan vaststellen? Deze publicatie geeft managers van sociale diensten handvatten voor het inrichten en uitvoeren van een rechtmatige uitkeringsverstrekking.

Van corvee naar bewuste borging

*Rechtmatigheidscontrole
onder de WWB*

Van corvee naar bewuste borging

Divosa

Verkenningen

*Rechtmatigheidscontrole
onder de WWB*

Van corvee naar bewuste borging

Divosa is de belangen- en netwerkorganisatie van managers van de gemeentelijke diensten voor Werk, Inkomen en Zorg. Kennis van de uitvoeringspraktijk stelt Divosa in staat een sterke schakel te zijn tussen beleid/bestuur en uitvoering, tussen samenwerkingspartners en leden en tussen het lokale en landelijke niveau.

Divosa

Bezoekadres

Verenigingsbureau Divosa
Oudenoord 174
3513 EV Utrecht

Postadres

Postbus 407
3500 AK Utrecht

T 030 233 23 37
F 030 233 37 26
E cb@divosa.nl
I www.divosa.nl

COLOFON

Uitgave

© september 2006, Divosa, Utrecht
ISBN-10: 90-75892-29-2
ISBN-13: 978-90-75892-29-1

Tekst

Rijnconsult, Divosa

Eindredactie

Yolanda van Empel, VEMP redactie & pr

Ontwerp en opmaak

Rolf Resink, Martijn Slot,
RLF Communicatieve vormgeving

Deze uitgave is mede met behulp van financiële bijdrage van het ministerie van SZW totstandgekomen.

Van corvee naar bewuste borging

Rechtmatigheidscontrole onder de WWB

Voorwoord

Sinds de invoering van de WWB zijn gemeenten 'bevrijd' van gedwongen administratieve lasten. Minder regels, minder verantwoordings-eisen en meer focus op de talenten en mogelijkheden van mensen is het credo. Richtten sociale diensten zich met name op een rechtmatige uitvoering van de wet, sinds de WWB ligt de nadruk op het aan de slag helpen van mensen. Uiteraard zonder de rechtmatigheid uit het oog te verliezen. Fraude uitbannen blijft de opdracht. Alleen dan kunnen mensen zonder schaamte bijstand ontvangen en met recht gebruikmaken van de vangnetfunctie die bijstand heeft. Rechtmatigheid is daarbij steeds meer een bewuste keuze, en niet meer het sec naleven van de verantwoordings-eisen van het Rijk.

De ramen bij sociale diensten staan in dat opzicht open voor creativiteit. Creativiteit om resultaatgerichter te werken. Vanaf de verantwoording over 2006 (dit jaar dus al) gaat er nog meer veranderen. Gemeenten verantwoorden nu niet meer apart over de uitvoering van de WWB, maar via de totale gemeentelijke verantwoording. De bedoeling is dat de verantwoordingsbureaucratie daardoor (nog) verder wordt teruggedrongen.

Hoewel de bureaucratische last van de administratieve verantwoording naar het Rijk is teruggedrongen, zijn gemeenten desondanks nog veel tijd en middelen kwijt aan de verantwoording. Vooral lokale gemeenteraden vragen meer informatie en scherpen de verantwoordings-eisen aan. En dan is er ook de rol van de accountant. De accountant beoordeelt uiteindelijk of sociale diensten de rechtmatigheid goed geborgd hebben. Hoe beter de organisatie en hoe beter deze aansluit bij de zaken waarover verantwoord moet worden, hoe beter de verantwoordingsinformatie als het ware automatisch uit het systeem kan worden opgevraagd. Aan sociale diensten de taak om de organisatie zo in te richten dat zij samen met de lokale overheid en de lokale accountant de rechtmatigheid zo efficiënt en effectief mogelijk kunnen borgen.

Boven alles moet voorkomen worden dat de verantwoording een last wordt. Het gaat te ver om te suggereren dat het een lust moet worden, eerder een hulpmiddel bij het uitvoeren van de maatschappelijke opdracht van sociale diensten. Deze publicatie biedt managers van sociale diensten handreikingen en aanknopingspunten om de rechtmatigheid zo goed mogelijk te borgen zónder dat rechtmatigheid een doel op zichzelf wordt. Van corvee naar een bewuste borging.

Tot slot woorden van dank aan alle gemeentelijke sociale diensten die hebben meegewerkt aan de enquête die aan de basis ligt van deze publicatie. Ook dank aan Martin Heekelaar die vanuit het verenigingsbureau van Divosa dit project heeft begeleid.

Tof Thissen, Voorzitter Divosa

Inhoud

1	INLEIDING	9
1.1	Doel van deze publicatie	9
1.2	Verkenning rechtmatigheidscontrole	10
1.3	Stappenplan	10
1.4	Leeswijzer	11
2	RECHTMATIGHEIDSCONTROLE	13
2.1	Vroeger en nu: van regels naar eigen initiatief	13
3	POLITIEKE KADERS EN ANALYSE KLANTENBESTAND	17
3.1	Centrale rol gemeenteraad	17
3.2	Politieke kaders	17
3.3	Analyse bestand	18
3.4	Doelstellingen	18
4	DE ORGANISATIE VAN EEN RECHTMATIGE UITVOERING	19
4.1	Effectievere en efficiëntere rechtmatigheidscontrole	19
4.2	Knoppen voor de handhaving	19
4.3	Kwaliteitssysteem: interne controle	28
4.4	Balans tussen instrumenten, processen, mensen en informatiesystemen	29
5	DE RELATIE MET DE ACCOUNTANT	31
5.1	Inleiding	31
5.2	Risicoinschatting door accountants	32
5.3	De risicoinschatting van de accountant	32
5.4	Omgang met de accountant	33
6	HET CONTROLEPLAN	37
6.1	Doel	37
6.2	Inhoud controleplan	37
6.3	Het controleplan en de kosten van de rechtmatigheidscontrole	38
7	BIJLAGE: ENQUÊTE UITVOERING RECHTMATIGHEIDSCONTROLE ONDER DE WWB	41

1 Inleiding

Met de invoering van de Wet werk en bijstand in 2004 zijn de administratieve uitvoeringsvoorschriften voor sociale diensten vervallen. Sociale diensten zijn vanaf dat moment vrij in de wijze waarop zij hun administratieve organisatie inrichten. De veelal tijdrovende en ineffectieve heronderzoeken zijn niet meer verplicht. Daardoor is er meer tijd voor de dingen waar het werkelijk om gaat: voorkomen dat mensen afhankelijk worden van een uitkering. En als mensen toch een uitkering ontvangen ze zo snel mogelijk weer aan de slag helpen.

Het afschaffen van de uitvoeringsvoorschriften ontslaat sociale diensten echter niet van de taak om de wet rechtmatig uit te voeren. Op de schouders van sociale diensten rust een grote verantwoordelijkheid. Het uitgebreide stelsel van sociale zekerheid is alleen houdbaar als alleen de mensen die het echt nodig hebben een uitkering ontvangen. De vangnetfunctie van sociale diensten is belangrijk. Het verstrekken van onterechte uitkeringen moet echter worden voorkomen. Daarvoor moeten sociale diensten in de uitvoering voldoende waarborgen inbouwen.

Deze publicatie van Divosa is bedoeld om managers van sociale diensten te ondersteunen bij het inrichten van een effectieve en doelmatige organisatie gericht op een rechtmatige uitvoering. Is er recht op uitkering? Zijn gegevens op basis waarvan de uitkering is verstrekt juist? Zijn bedragen juist vastgesteld? Tevens wordt ingegaan op de rol van de accountant. Sociale diensten leggen verantwoording af over de rechtmatigheid van de uitvoering. De accountant controleert de rechtmatigheid en geeft zijn oordeel. Sociale diensten hebben baat bij een soepele en efficiënte accountantscontrole. De benodigde controlewerkzaamheden zijn afhankelijk van de wijze waarop de organisatie is ingericht.

1.1 Doel van deze publicatie

Deze publicatie geeft managers van sociale diensten handvatten voor het inrichten en uitvoeren van een rechtmatige uitkeringsverstrekking. De centrale vraag is:

Hoe kan de manager van de sociale dienst een efficiënte en effectieve organisatie inrichten, zodanig dat de accountant de rechtmatigheid achteraf betrekkelijk eenvoudig kan vaststellen?

1.2 Verkenning rechtmatigheidscontrole

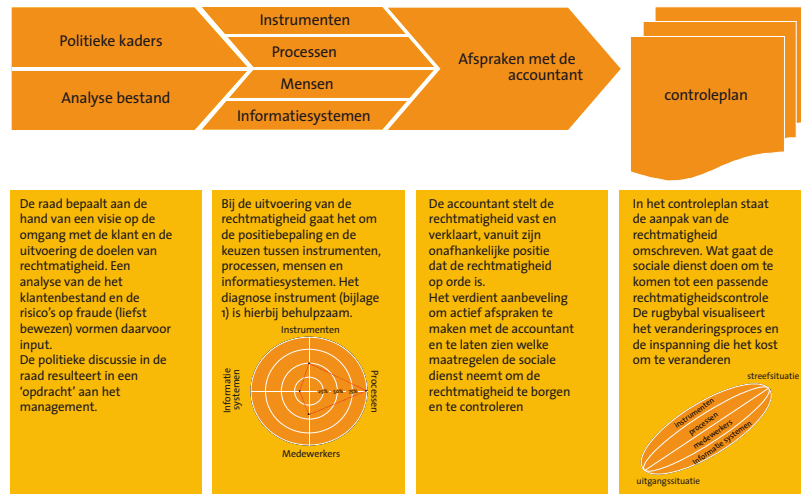
In 2005 heeft Divosa een verkenning laten uitvoeren over de rechtmatigheidscontrole. Diverse kleine en grote gemeenten zijn geïnterviewd. Ook is er een drietal bijeenkomsten in Divosa-kringen georganiseerd en is een enquête gehouden onder managers en controllers van sociale diensten over de uitvoering van de rechtmatigheidscontrole onder de WWB.

1.3 Stappenplan

De inrichting van de organisatie, waardoor de rechtmatigheid van de uitvoering geborgd is, is in vier stappen onder te verdelen:

1. De gemeenteraad bepaalt op welke wijze de sociale dienst de rechtmatigheid borgt en welke prioriteit en doelstellingen zij moeten nastreven;
2. De sociale dienst komt tot een inrichting van de werkprocessen;
3. De sociale dienst maakt afspraken met de accountant over de invulling van de rechtmatigheidsborging;
4. De sociale dienst legt de rechtmatigheidsborging vast in het controleplan.

De figuur laat de stappen zien.

Figuur 1. Stappenplan rechtmatigheid onder de WWB

1.4 Leeswijzer

De opbouw van deze publicatie volgt het stappenplan. In hoofdstuk 2 komen de politieke kaders en de analyse van het klantenbestand aan de orde. Hoofdstuk 3 gaat in op de borging van de rechtmatigheidscontrole. Daarbij komen vier aspecten aan de orde:

1. nieuwe instrumenten zoals risicoprofielen en bestandskoppelingen,
2. veranderingen in werkprocessen,
3. veranderingen in competenties van mensen, en
4. het gebruik van informatiesystemen.

In hoofdstuk 4 en 5 komen respectievelijk de relatie met de accountant en het controleplan aan de orde. Dit is een kort en praktisch stappenplan waarmee sociale diensten de inrichting van de rechtmatigheidscontrole kunnen aanpakken.

2 Rechtmatigheidscontrole

2.1 Vroeger en nu: van regels naar eigen initiatief

Sociale diensten zijn sinds de invoering van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 zelf verantwoordelijk voor de inrichting van de administratieve organisatie en de wijze waarop de rechtmatigheidsborging plaatsvindt. Voor 2004 was dit anders. Onder de Abw was de uitvoering gedeeltelijk voorgeschreven vanuit het Rijk. Het naleven van de RAU stond daarbij centraal. Dat betekende onder andere heronderzoeken uitvoeren en inkomstenbriefjes innemen. Voor managers was het zaak om volledige dossiers te hebben en geen achterstanden op te lopen. De uitvoering was daardoor vooral gericht op beheersing en niet zozeer toekomst- en resultaatgericht.

MEER VRIJHEID

Hoewel sinds de invoering van de WWB meer nadruk ligt op resultaten, blijft een rechtmatige uitvoering onverminderd van belang. In het kader van decentralisatie, deregulering en het verminderen van de administratieve lasten laat het Rijk sinds de invoering van de WWB gemeentelijke sociale diensten echter vrij in de manier waarop zij de rechtmatigheidsborging regelen. Over 2004 en 2005 controleerde het Rijk via het Verslag over de Uitvoering (VodU) hoe het is gesteld met de rechtmatigheid (zie kader).

Met de invoering van *single information* en *single audit* zet de rijksoverheid een verdere stap in de vermindering van de 'verantwoordingsbureaucratie'. Single information betekent dat de informatie die het Rijk vraagt zo veel mogelijk aansluit bij de informatiebehoefte en verantwoordingsmomenten van de gemeenten zelf. Voorzover het Rijk andere informatie nodig heeft, wordt deze opgenomen in de bijlage bij de gemeentelijke jaarrekening. Single audit betekent dat het Rijk in beginsel geen specifieke controle-eisen verbindt aan de besteding van specifieke uitkeringen en steunt op de controle van de gemeentelijke jaarrekening. De huidige controleprotocollen en goedkeuringstoleranties per specifieke uitkering komen te vervallen.

2006

Met ingang van het verantwoordingsjaar 2006 komt de aparte accountantscontrole met het bijbehorende controleprotocol voor een groot aantal specifieke uitkeringen – waaronder de WWB de IOAW, IOAZ, het Besluit Bijstandverlening

Zelfstandigen 2004 en de WWIK – te vervallen. De overige specifieke uitkeringen (waaronder de Wsw) volgen met ingang van het verantwoordingsjaar 2007. Hiervoor in de plaats moeten gemeenten voortaan een bijlage bij de gemeentelijke jaarrekening opnemen met daarin de verantwoordingsinformatie over de betreffende specifieke uitkeringen. De accountantscontrole van deze specifieke uitkeringen kan dan in belangrijke mate gewoon meelopen met de accountantscontrole van de gemeentelijke jaarrekening.

De goedkeuringstoleranties per specifieke uitkering komen te vervallen en de rapportagetoleranties worden een stuk ruimer. In het zogenoemde Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG) is opgenomen dat bij specifieke uitkeringen van meer dan €0,1 miljoen door de accountant ten minste een deelwaarneming moet worden uitgevoerd. Dat betekent dat de accountant een oordeel moet blijven hebben over de rechtmatigheid van de uitvoering van de WWB. De verwachting is evenwel dat de intensiteit van de accountantscontrole aanzienlijk zal verminderen.¹

WAT IS RECHTMATIGHEIDSCONTROLE?

De besteding van een specifieke uitkering, zoals de WWB, maakt onderdeel uit van de jaarrekeningcontrole. De uitkering (een financiële beheershandeling) wordt door de accountant op verschillende criteria getoetst. Een rol spelen dan vragen als: is er recht op uitkering, zijn gegevens op basis waarvan de uitkering is verstrekt juist, zijn bedragen juist vastgesteld?

RAU

Vóór de invoering van de WWB golden voor de bijstand specifieke controlevoorschriften, waarin verplichte onderzoeksoorten en inrichting van de administratie stonden voorgeschreven. De belangrijkste was de Regeling administratieve uitvoeringsvoorschriften Abw, loaw en loaz (RAU) uit 1996. Met de inwerkingtreding van de WWB zijn deze verplichte voorschriften afgeschaft. Gemeenten zijn nu zelf verantwoordelijk voor het financiële resultaat van de bijstand en voor de verantwoording van de rechtmatigheid van de uitgaven. Dat betekent dat de gemeente eigen richtlijnen moet vaststellen voor het onderzoek naar de rechtmatigheid van de bijstandsuitkering.

VodU

Volledige financiële verantwoordelijkheid betekent ook dat de verplichting om een beleidsplan en -verslag te maken is komen te vervallen. Vóór de invoering van de WWB moest uitgebreid worden verantwoord naar het ministerie van

Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) voor uitgaven van de bijstand. In het 'Verslag over de uitvoering van de WWB' (VodU) kon bij afwezigheid van tekortkomingen in het inkomensdeel (de bijstandsuitkeringen) worden volstaan met een bestuurlijke mededeling van een rechtmatige uitvoering. Voor tekortkomingen in de uitvoering van het werkdeel (reïntegratie) bleef overigens een verantwoordingsplicht naar het ministerie van SZW van alle tekortkomingen, dus ook als voor de uitvoering in totaal binnen de norm van 1% onrechtmatigheid wordt gebleven.

Rechtmatigheidsnorm

Vanaf de verantwoording over 2006 verbindt het Rijk in beginsel geen specifieke controle-eisen aan de besteding van een groot aantal specifieke uitkeringen en steunt op de controle van de gemeentelijke jaarrekening. De huidige controleprotocollen en goedkeuringstoleranties komen te vervallen. Dat betekent bijvoorbeeld dat ook de huidige 1%-rechtmatigheidsnorm voor de WWB komt te vervallen. De reguliere jaarrekeningcontrole door de accountants van gemeenten is daarmee in beginsel voldoende voor het Rijk. In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BAPG) zijn algemene eisen aan de jaarrekeningcontrole opgenomen. De uitgangspunten zijn:

- Voor de door de accountant geconstateerde fout bedraagt de goedkeuringstolerantie 1%. Voor onzekerheden in de controle bedraagt de goedkeuringstolerantie 3% van het totaal van de gemeentelijke lasten.
- De accountantsverklaring bevat twee onderdelen: (1) rechtmatigheid: de financiële beheershandelingen zijn conform wet- en regelgeving en (2) getrouwheid: de financiële transacties zijn juist en volledig weergegeven.

Rapportagetolerantie voor de accountant

Ook de huidige specifieke rapportagetoleranties voor bijvoorbeeld het inkomens- en het werkdeel verdwijnen. In plaats daarvan komt er voor de accountant een algemene rapportagetolerantie voor de controle van specifieke uitkeringen. De rapportagetolerantie die geldt per specifieke uitkering, is:

- € 10.000 indien de lasten kleiner of gelijk zijn aan € 0,1 miljoen,
- 10% indien de lasten liggen tussen € 0,1 miljoen en € 1 miljoen,
- € 0,1 miljoen indien de lasten groter zijn dan € 1 miljoen.

Verslag over de uitvoering vervalt

Het (definitieve) Verslag over de uitvoering (VodU) komt met de invoering van de nieuwe verantwoordingsregels te vervallen. Het verslag moest uiterlijk op 20 september bij het ministerie van SZW zijn ingeleverd. De aanlevering van de

verantwoordingsinformatie over 2006 wordt vervroegd. Deze informatie moet uiterlijk 15 juli bij het CBS worden aangeleverd.

Voorlopig VodU blijft

Naast de nieuwe verantwoordingsstelsel blijft het Voorlopig VodU bestaan. De uiterste inzendtermijn van 28 februari bij het ministerie van SZW, blijft eveneens gehandhaafd.

Keuzes in de inrichting & uitvoering

Ruim de helft van alle sociale diensten is sinds de invoering van de WWB actief bezig met het opnieuw inrichten van de rechtmatigheidscontrole.² Het loslaten van wettelijke normen biedt managers van sociale diensten ruimte om keuzen te maken. Hoe wil de sociale dienst met haar cliënten omgaan? Hoe streng ben je? Laat je als sociale dienst sommige mensen met rust? Welke controles zijn doelmatig en doeltreffend?

Cruciaal : de relatie met de accountant

De relatie met de accountant is bij het maken van keuzen van cruciaal belang. Door het volgen van de RAU-eisen hoefden sociale diensten zich doorgaans niet veel zorgen te maken over de wijze van controleren. Aangezien gemeenten onder de WWB zelf het beleid vaststellen, is de rol van en de relatie met de accountant behoorlijk gewijzigd. Gemeenten moeten optreden als opdrachtgever voor de accountant en afspraken maken over de inrichting van de rechtmatigheidscontrole.

Onder het nieuwe verantwoordingsregime ligt het in de rede dat er een nauwere afstemming komt tussen de sociale dienst en de centrale afdeling die de jaarrekening van de gemeente samenstelt. De sociale dienst moet de informatie voor de bijlage bij de jaarrekening aanleveren. Tot nu toe leverde de sociale dienst de verantwoordingsinformatie over de WWB met een oordeel van de gemeenteraad direct aan bij het ministerie van SZW.

3 Politieke kaders en analyse klantenbestand

3.1 Centrale rol gemeenteraad

De gemeenteraad speelt een centrale rol bij het toezicht op de uitvoering van de WWB. De raad formuleert immers de kaders en doelstellingen voor de WWB. Deze politieke kaders spelen mede een rol bij de inrichting van de rechtmatigheidsborging onder de WWB.

Naast politieke kaders is analyse van het klantenbestand van belang voor een effectieve rechtmatigheidsborging. Onlosmakelijk verbonden met de rechtmatigheidsborging is fraudebestrijding: het voorkomen of achterhalen van niet-rechtmatig verstrekken van bijstand aan cliënten. De opbouw en omvang van het klantenbestand bepaalt de (fraude)risico's. De politieke kaders en de analyse van het bestand bepalen de doelstellingen en zijn mede bepalend voor de inrichting van de werkprocessen.

3.2 Politieke kaders

De gemeenteraad bepaalt de kaders van de WWB en kan het controleplan vaststellen waarin een rechtmatige uitvoering van de WWB is geborgd. Gemeenten moeten onder andere keuzen maken over de wijze waarop ze met cliënten willen omgaan. Welke prioriteiten stellen zij in de uitvoering, handhaving en fraudebestrijding? De kaders die de politiek stelt zijn van belang voor de inrichting van de werkprocessen. Zij geven immers de ambities weer die de politiek nastreeft.

Politieke ambities kunnen sterk variëren. De signatuur van de politiek in een gemeente bepaalt de doelen en invulling van de rechtmatigheid. Sociale diensten kunnen de handhaving vanuit verschillende uitgangspunten vormgeven:

- *Cliëntvriendelijk*: het gemak dient de cliënt, controle op maat, mensen zoveel mogelijk met rust laten.
- *Streng*: leuker willen we het niet maken, makkelijker ook niet. Bijvoorbeeld: periodieke gesprekken en controle.
- *Activerend*: bijstand is geen vangnet maar een trampoline, veel aandacht voor activering en reïntegratie.
- *Sociaal*: rechtmatigheid is niet onbelangrijk, energie wordt gestoken in het

bieden van sociale arrangementen en het maken van koppelingen tussen bijstand en welzijn (WWB en Wmo).

Sommige sociale diensten zullen meer aandacht besteden aan de rechtmatige verstrekking van de uitkering en meer nadruk leggen op controle en fraudebestrijding. Andere diensten maken andere keuzen. Daarbij kan het gaan om de prioriteit die rechtmatigheid heeft maar ook de keuze van instrumenten. Zo kan het een politieke afweging zijn om niet met risicoprofielen te werken, omdat die stigmatiserend kunnen zijn.

3.3 Analyse bestand

Naast de politieke wensen is de samenstelling en omvang van het bestand van belang om de frauderisico's te bepalen. De sociale dienst bepaalt wat de risico's op onrechtmatigheden zijn. Welke maatregelen moeten genomen worden om beneden de norm of de wens van de politiek te blijven? Voor kleine gemeenten is dit risico vaak laag. Cliënten zijn bekend en er is sprake van meer sociale controle. Hierdoor zijn er minder mogelijkheden om te frauderen. In grote steden is dit anders. De aantallen zijn groot en mensen hebben de mogelijkheid om anoniem te blijven.

Ook de kenmerken van de populatie en de omgeving (bijvoorbeeld de mogelijkheden om zwart te werken) spelen mee in de beoordeling van het frauderisico.³ De publicatie en de enquête laten geen verband zien tussen risico's en instrumenten. Het is dus niet zo dat voor bepaalde risico's bepaalde instrumenten effectief zijn.

3.4 Doelstellingen

De politieke kaders en de analyse van het cliëntenbestand worden vertaald in doelstellingen. Sociale diensten richten hierop de rechtmatigheid op een specifieke manier in. In de praktijk geeft de raad bij de WWB nog in beperkte mate richting aan het onderdeel rechtmatigheid. De raad bepaalt alleen de doelstellingen. Hoe sociale diensten deze doelstellingen verwezenlijken is uiteindelijk aan hen. De inrichting van de rechtmatigheidsborging/controle komt in het volgende hoofdstuk aan de orde.

4 De organisatie van een rechtmatige uitvoering

4.1 Effectievere en efficiëntere rechtmatigheidscontrole

De helft van de gemeenten draagt sinds de invoering van de WWB nog op de oude manier zorg voor een rechtmatige uitvoering (zie hoofdstuk 2). In de praktijk betekent dit dat veel gemeenten cliënten alleen periodiek spreken en maandelijks inkomstenbriefjes innemen. Vooral de periodieke heronderzoeken blijken in de praktijk veel tijd en energie te kosten. Sociale diensten vragen zich vaak terecht af of er geen effectievere en efficiëntere manieren van controle mogelijk zijn.

INKOMSTENBRIEFJES BLIJVEN BELANGRIJK CONTROLEMIDDEL

De inkomstenbriefjes zien sociale diensten wel als een belangrijke rechtmatigheidscontrole. Ruim 80% van de diensten maakt gebruik van de periodieke inkomstenbriefjes als controlemiddel. Een ruime meerderheid is van plan ook in de toekomst van de inkomstenbriefjes gebruik te maken. Deels (33 %) in een andere vorm. Gestreefd wordt naar meer cliëntvriendelijke methoden, zoals status- en mutatieformulieren. Deze formulieren zijn klantvriendelijk omdat cliënten hiermee alleen wijzigingen in hun situatie hoeven door te geven en niet maandelijks dezelfde informatie moeten opsturen.

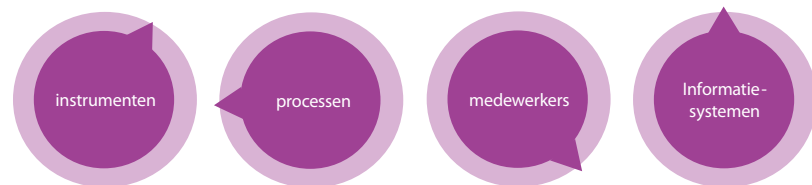
Sociale diensten experimenteren met nieuwe aanpakken om de handhaving effectiever (minder fouten in de uitvoering tegen dezelfde kosten) en efficiënter (hetzelfde resultaat tegen lagere kosten) te organiseren. Sommige sociale diensten beginnen daar net mee, andere zijn hier al verder mee.

4.2 Knoppen voor de handhaving

Sociale diensten hebben voor de (her)inrichting van de rechtmatigheid vier belangrijke 'knoppen' tot hun beschikking:

1. instrumenten,
2. processen,
3. competenties van medewerkers,
4. informatiesystemen.

De knoppen zijn de variabelen die het veranderingsproces sturen.

Figuur 2.1 De vier 'knoppen'.

Knop 1: (Nieuwe) Instrumenten

Instrumenten als Hoogwaardig handhaven geven een belangrijke impuls om te gaan experimenteren met nieuwe instrumenten om de rechtmatigheid te borgen. De experimenten richten zich op risicoprofielen, bestandsvergelijkingen en themacontroles.

INSTRUMENT 1: RISICOPROFIELEN

In risicoprofielen wordt voor globaal te onderscheiden groepen bijstandcliënten het risico op onrechtmatigheden beschreven. Mensen met een hoog risico op fraude worden extra gecontroleerd. Het omgekeerde is ook mogelijk: mensen waarvan het frauderisico laag is, worden minder gecontroleerd of zelfs met rust gelaten.

Meer fraude opsporen met minder controles

Werken met risicoprofielen vergroot én de pakkans én de klantvriendelijkheid. Daarmee dragen risicoprofielen bij aan de doelmatigheid van de rechtmatigheidscontrole; de kans dat een controle daadwerkelijk een onrechtmatigheid aan het licht brengt wordt groter. De beschikbare controleactiviteit wordt daardoor effectiever ingezet. De klantvriendelijkheid neemt toe omdat mensen die niet frauderen met rust gelaten worden. Risicoprofielen zijn daarom effectiever en efficiënter dan periodieke heronderzoeken: de sociale dienst spoort er meer fraude mee op met minder controles.

Risicogroepen

Uit de enquête blijkt dat de helft van de diensten werkt met risicoprofielen. De belangrijkste risicogroepen zijn kamerbewoners, eenoudergezinnen, dak- en thuislozen, cliënten met parttime inkomsten en mensen die wonen op een adres waar meerdere bewoners staan ingeschreven.

Hoe gericht het profiel, hoe doelmatiger de controle

Om succesvol en doelmatig te werken met risicoprofielen is het van belang om de risicoprofielen scherp te omschrijven. Hoe gericht het profiel, hoe groter de pakkans en hoe doelmatiger de controle.

Voorbeeld: woon- en leef fraude bij eenoudergezinnen

Veel gemeenten controleren eenoudergezinnen intensief omdat de ervaring is dat bij deze groep relatief vaak woon- en leef fraude voorkomt. Bij de meeste sociale diensten is de groep eenoudergezinnen echter nog vrij groot. Om gericht te controleren richt de sociale dienst zich op eenoudergezinnen met recente gezinsuitbreiding. In dat geval is er meer kans dat de persoon in kwestie een partner heeft. De doelmatigheid van de controle neemt daarmee toe.

Pas de risicoprofielen periodiek aan

Het periodiek aanpassen van risicoprofielen houdt deze actueel en passend op de frauderisico's. Het voorkomt bovendien dat klanten gaan anticiperen op de controles.

INSTRUMENT 2: BESTANDSVERGELIJKINGEN

Bij bestandsvergelijking koppelt de sociale dienst uitkeringsgegevens aan andere bestanden om onrechtmatigheden op het spoor te komen. Het Inlichtingenbureau of de gemeentelijke basisadministratie (GBA) worden vaak gebruikt om dossiers van cliënten voor nader onderzoek te selecteren. Wanneer een bestandskoppeling 'afwijkende' patronen laat zien, bijvoorbeeld veel wisselingen of (te)veel bewoners op een adres, wordt nader onderzoek gedaan. Dit gebeurt ook wanneer de opgegeven informatie niet correct, bijvoorbeeld als iemand een auto heeft die boven de vermogensgrens valt.

Succesvol gebruikmaken van gegevensbestanden

Onderstaande ranking geeft aan welke bronnen en gegevens door gemeenten het meest of minst belangrijk worden gevonden bij bestandsvergelijkingen. De meest gebruikte koppeling is die met de belastingdienst die is gericht op de inkomsten en uitgaven en het vermogen

TABEL 3.1. WAARDERING VAN BRONNEN.

Bron	Gegevens	Ranking
Belastingdienst	Bank- en gironummers	1
RDW	Kentekens	2
Belastingdienst	Overige vermogensbestand delen	3
Belastingdienst	Overige werkzaamheden	4
Belastingdienst	Heffingskortingen	5
Dienst just. Inrichtingen	Detentie in strafinrichting	6
Zorgverzekeraars	Medeverzekerde partners	7
Kadaster	Onroerend goed	8
SVB	Pensioenen	9
UWV-database	Gedigitaliseerde documenten	10
Belastingdienst	Ondernemerschap	11
UWV	Prognose max. WW	12
SVB	Partiele AOW	13
VROM	Huursubsidies	14
LRD	Deelverzameling GBA	15
SVB	AOW	16
UWV-Pacta	Reintegratieactiviteiten	17
CWI	Arbeidsmarktinformatie	18
Database IB	Gerechtsdeurwaarders	19
UWV	Einde uitkering met reden	20
UWV/CWI/gemeente	Digitaal adressenboek	21
BBR	Bedrijf op adres	22
SVB	ANW	23
zZW	Informatie over zorg, welzijn,	24
B&O	Beroepen en opleidingen (CWI)	25

Consulenten zijn goede informatiebron

Om bestandsvergelijkingen op een effectieve manier in te zetten is het van belang om de eigen behoefte aan informatie centraal te stellen. Het gaat tenslotte om een analyse van de risico's en de daaruit volgende informatiebehoefte, en niet zozeer om het (zeer) ruime aanbod van informatie. Consulenten zijn een goede bron om zicht te krijgen op de risico's: zij weten en vermoeden veel als het gaat om fraude. Bestandskoppelingen kunnen effectief en efficiënt zijn om deze vermoedens te bevestigen.

Instrument 3: Themacontroles

Bij themacontroles kiest de sociale dienst een frauderisico en richt daarop de controle. Het gaat om het opsporen van bijvoorbeeld hennepkwekerijen, thuiskappers of horeca. Vaak gebeurt dit in de vorm van een project. Het voordeel van een themacontrole is dat het goed mogelijk is om vooraf een kosten-baten inschatting te maken. Door de kosten van de extra controle (bijvoorbeeld uitgedrukt in extra rechercheurs) af te zetten tegen de baten uitgedrukt in bespaarde uitkeringen of geïnde boeten.

Scherper frauderisico's formuleren

Om succesvol te werken met themacontroles is het van belang om scherp te formuleren welk frauderisico opgespoord gaat worden. Niet algemene inkomstenfraude maar specifieke vormen van inkomstenfraude, zoals thuiskappers of wietplantages, staan centraal.

Een themacontrole heeft bovendien alleen zin als de sociale dienst een vervolg organiseert. Zowel repressief: wiettelers dienen strafrechtelijk te worden vervolgd als daar aanleiding toe is. Maar ook in positieve zin: thuiskappers zouden, eventueel na een korte opleiding en een stage, aan het werk geholpen kunnen worden.

Knop 2: Rechtmatigheid in het proces

Naast het toepassen van nieuwe instrumenten kan de sociale dienst ook de werkprocessen vanuit het oogpunt van rechtmatigheid inrichten. Wanneer onrechtmatigheden in de uitvoering geconstateerd worden kan de sociale dienst vervolgens gericht analyseren waar de fout zit en herstelwerkzaamheden uitvoeren.

De analyse van de werkprocessen vanuit het oogpunt van rechtmatigheid kan in globaal vijf stappen worden uitgevoerd:

Stap 1

Benoem de verschillende stappen in het hoofdwerkproces, bijvoorbeeld opgedeeld in aanvraag, continuering en beëindiging.

Stap 2

Benoem vervolgens de verschillende deelwerkprocessen en overdrachtsmomenten daarbinnen.

Stap 3

Analyseer vervolgens per (deel)werkproces de mogelijke risico's en de waarschijnlijkheid van die risico's. Het gaat om twee vragen:

- Wat kan er mis gaan?
- Wat is de kans dat dit daadwerkelijk gebeurt?

Stap 4

Inventariseer de mogelijke risico's en de financiële impact. Deze financiële impact kan gekwantificeerd worden. Het gaat om de vraag welke financiële gevolgen (het aantal onterecht uitgekeerde euro's) het risico heeft.

Stap 5

Benoem de genomen maatregelen en mogelijke aanvullende maatregelen of aanpassingen van het werkproces. Daarbij is het mogelijk om gericht extra controlecapaciteit in te zetten op die onderdelen van het werkproces die relatief riskant zijn en waarvan de financiële impact relatief groot is.

Eenvoudige maar effectieve maatregelen

Herziening van de werkprocessen in het licht van de rechtmatigheid kan een veelomvattend en tijdrovend proces zijn. Dat hoeft echter niet. Ook op een eenvoudiger en abstracter niveau kan de sociale dienst hier veel mee. Bijvoorbeeld door voor het hoofdwerkproces (aanvraag, continuering en beëindiging) te analyseren waar de grootste risico's zitten. Wat is de impact daarvan? En welke maatregelen zijn genomen? Sociale diensten kunnen dit gewoon gaan doen en snel veel kennis over risico's mobiliseren. Dat kan tot relatief eenvoudige maar wel effectieve maatregelen leiden. Jongeren bijvoorbeeld die een nieuwe aanvraag indienen voor een bijstandsuitkering zijn een risicogroep. Het stelselmatig uitvoeren van huisbezoeken bij nieuwe aanvragen door jongeren kan daardoor misbruik voorkomen.

Knop 3: Competenties en cultuur van medewerkers

De kwaliteit van de handhaving staat of valt bij de medewerkers. Een goede uitvoering van de WWB vraagt om een andere instelling en nieuwe en meer competenties van medewerkers.

Werd onder de Abw vaak het onderscheid tussen 'medewerkers rechtmatigheid' en 'medewerkers doelmatigheid' gemaakt, onder de WWB moeten medewerkers beide facetten onder de knie hebben. Er lijkt dus sprake van een 'stapel' van eisen.

Voor een rechtmatige uitvoering betekent dit dat consultants niet alleen moeten zorgen voor een compleet dossier. Zij moeten de onrechtmatigheden boven tafel krijgen en de fraudesignalen opvangen.

Certificering: vergroten competenties van medewerkers

De medewerkers van sociale diensten moeten – uiteraard binnen de voorwaarden van de wet – komen tot prestaties. Dat vraagt om een resultaatgerichte, ondernemende en pro-actieve houding. Eén manier om de competenties van medewerkers te vergroten en hen beter toe te rusten op een rechtmatige uitvoering en het opsporen van onrechtmatigheden is certificering. Certificering garandeert dat medewerkers voldoen aan specifieke competentie-eisen.

Het vierogenprincipe

Een grote gemeente streeft naar het inzetten van gecertificeerde medewerkers. In de praktijk voldoen niet alle medewerkers aan het competentie- of functieprofiel. Het werk van de niet-gecertificeerde medewerkers moet extra gecontroleerd worden: het vierogenprincipe. Ook de gecertificeerde medewerkers worden gecontroleerd, zij het in mindere mate. Controle vindt bij hen plaats op aspecten van integriteit. Bijvoorbeeld wanneer er een mogelijke (familie)relatie tussen medewerker en cliënt bestaat.

Cursussen fraudealertheid zijn een veelgebruikt middel om consultants fraudesignalen te leren herkennen. Dit vraagt om kennis van signalen en de vaardigheid om door te vragen.

Fraudealertheid

83 % van de sociale diensten werkt aan de vergroting van de fraudealertheid. Het gaat vooral om het volgen van cursussen door consultants (79%) en het hanteren van checklisten (58%). Andere voorbeelden zijn:

- fraudealertheid als onderwerp tijdens werkoverleg,
- coaching en learning on-the-job,
- een medewerker bijzonder onderzoek/ fraudepreventiemedewerker,
- werken met het fraudekompas⁴,
- een fraudeloket, waar medewerkers vermoedens van fraude kunnen melden.

Om de fraudealertheid van uw medewerkers te bevorderen is het daarom belangrijk om de kennis en vaardigheden die bepaalde medewerkers binnen uw organisatie hebben, inzichtelijk en toegankelijk te maken voor alle medewerkers.

Ook cultuur speelt een rol. Veel medewerkers van sociale diensten zijn gewend om zich strikt aan regels te houden. Dit heeft tot een juridisering van de cultuur en de werkwijze geleid. Consulents zijn dan meer bezig met regels dan met het realiseren van de beleidsdoelen van de WWB.

Cultuuromslag: een alerte en creatieve houding

De WWB vraagt om een alerte en creatieve houding van consulents. Consulents moeten niet alleen gericht zijn op het naleven van regels, maar een gevoelige antenne ontwikkelen voor mogelijke onrechtmatigheden. Het veranderen van de cultuur is niet vanzelfsprekend maar vraagt om een lange adem.

Betrek consulents bij het controleplan

Medewerkers van sociale diensten hebben met de invoering van de WWB meer verantwoordelijkheden gekregen. Er worden hogere eisen aan hen gesteld. Betrek het personeel bij de ontwikkeling van het controleplan, waarin staat hoe de rechtmatigheid binnen de organisatie is geborgd (zie paragraaf 5.2). Dat past binnen hun verantwoordelijkheden. Consulents hebben vaak goede ideeën over de oorzaken van fraude en veel ideeën over de uitvoering. Bovendien zijn zij belangrijke, zo niet de belangrijkste, schakel in het voorkomen van fraude.

Stimuleer de consulent

Stimuleer de competenties van het personeel zodat medewerkers aan de hogere eisen kunnen voldoen. Besef dat andere eisen aan medewerkers ook andere eisen aan de aansturing en het management impliceren. Neem functioneringsgesprekken, beoordelingsgesprekken, jaarplannen en prestatieafspraken serieus.

Knop 4: Informatiesystemen

Informatiesystemen kunnen een belangrijke rol spelen in de vergroting van de rechtmatigheid van de uitvoering en het aan het licht brengen van onrechtmatigheden. Het gaat om geautomatiseerde informatiesystemen die in het werkproces checks and balances uitvoeren. Bijvoorbeeld door automatisch koppelingen te leggen met externe bestanden (zie tabel 3.1), zoals koppeling tussen de uitkeringsgegevens en de zorgverzekeraar.

De kans op onrechtmatige handelingen neemt verder af door:

- *Uitvoeren van consistentiechecks.* Geautomatiseerde informatiesystemen bepalen of door klanten geleverde informatie consistent is of patronen bevat die mogelijk wijzen op fraude.

- *Inbouwen van interne controles.* Bijvoorbeeld door bij betalingen die hoger zijn dan het normale maandelijkse uitkeringsbedrag automatisch een aanvullende (handmatige) controle in te bouwen.

Weeg de kosten steeds af tegen de baten

Bij de keuze voor informatiesystemen om de kans op onrechtmatigheden te verminderen weegt de sociale dienst steeds af of de kosten afwegen tegen de baten. Het aanschaffen en onderhouden van dure systemen omwille van de rechtmatigheidscontrole is natuurlijk alleen verstandig als dit daadwerkelijk leidt tot beëindiging van fraude.

“Als ik wil weten wat voor soort auto ze hebben, kijk ik wel uit het raam.”

Als een sociale dienst haar cliënten goed kent zijn dure geautomatiseerde systemen niet nodig. Of zoals een consulent van een kleine gemeente het treffend uitdrukte: “Als ik wil weten wat voor soort auto ze hebben, kijk ik wel uit het raam als we een afspraak hebben. Daarvoor heb ik geen computer nodig.”

‘Less is more’

Bij het zoeken van informatiesystemen voor het vergroten van de rechtmatigheid is het belangrijk te handelen vanuit de behoeften en inschattingen. De meerwaarde van de informatiesystemen voor de organisatie moet niet uit het oog verloren worden.

Clieëntvriendelijkheid en fraudealertheid gaan hand in hand

Sociale diensten kunnen van verzekeraars en de Belastingdienst leren dat fraudebestrijding goed kan samengaan met klantvriendelijkheid. Ook toont beider aanpak aan dat automatische systemen en geautomatiseerde beslissystemen zeer geschikt kunnen zijn om fraude op te sporen.

De Belastingdienst

1. De Belastingdienst maakt veelvuldig gebruik van externe databanken om gegevens te verifiëren en te controleren.
2. De Belastingdienst analyseert geautomatiseerd de aangiften. Hierdoor hoeft slechts een beperkt aantal aangiften handmatig worden nagekeken. Alleen als gegevens niet onderling consistent zijn, niet overeenstemmen met externe bronnen of als de aangifte ongebruikelijke patronen laat zien wordt een aanvullende (handmatige) controle uitgevoerd.
3. De Belastingdienst scoort hoog op fraudebestendigheid door intensief en geautomatiseerd gegevens te koppelen en te verifiëren. Maar zij is ook

cliëntvriendelijk: de belastingbetaler merkt hier niets van. De cliëntvriendelijke aanpak ('Leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker') gaat zo samen met een effectieve fraudebestrijding.

Verzekeringsmaatschappijen

Ook verzekeringsmaatschappijen hanteren geautomatiseerde acceptatiesystemen om fraude te bestrijden en op te sporen. Zonder dat zij veel dossiers controleren kunnen zij zo nauwkeurige uitspraken doen over de rechtmatigheid. Deze systemen werken met normpatronen. Dossiers die afwijkende patronen laten zien worden automatisch geselecteerd voor nader onderzoek. Sommige sociale diensten experimenteren al met deze werkwijze door fraudecompassen toe te passen. Verzekeringsmaatschappijen laten zien dat dit type beslissingen en systemen zelfs geautomatiseerd kan worden.

4.3 Kwaliteitssysteem: interne controle

Met 'de vier knoppen' wordt feitelijk een kwaliteitssysteem beschreven van de sociale dienst, toegespitst op de rechtmatige uitvoering. Voor een goede uitvoering hanteert de sociale dienst een kwaliteitssysteem. Het kwaliteitssysteem gaat verder dan alleen de borging van een rechtmatige uitvoering. Ook de doelmatigheid, effectiviteit en budgettaire inpasbaarheid van het beleid zijn van belang. De interne controle dient de werking van het totale kwaliteitssysteem in de gaten te houden.

In de praktijk komt het nog vaak voor dat de interne controle zich alleen richt op de realisatie van doelstellingen na afloop van het jaar. De betrokken medewerker bepaalt foutscores in producten en dossiers en trekt op grond daarvan conclusies over de kwaliteit van de uitvoering. In een professionele organisatie richt de interne controle zich echter vooral op de werking van de bedrijfsprocessen en vindt, indien nodig, tussentijdse bijsturing plaats.

De (interne) controle richt zich dus bijvoorbeeld niet op de controle of iemand al dan niet recht heeft op een uitkering. De toepassing van risicoprofielen en steekproeven bij de handhaving is dus geen onderdeel van de interne controle. De interne controle kijkt wel of het kwaliteitssysteem zodanig in elkaar zit dat voorkomen wordt dat onrechtmatig uitkeringen worden verstrekt.

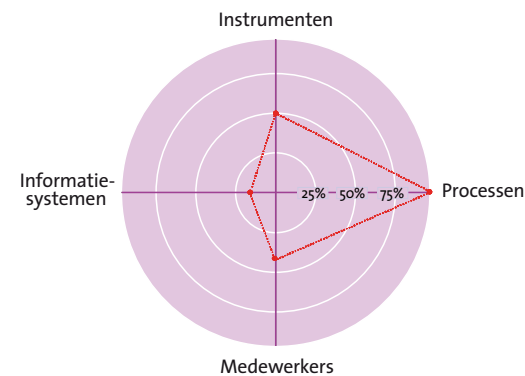
Bij dit laatste raken de interne controle en de accountantscontrole elkaar. Bij de toepassing van een goed kwaliteitssysteem en een adequate interne controle (controle op de werking van de bedrijfsprocessen in plaats van controle achteraf) zal de accountant kunnen volstaan met een beperkte controle. De sociale dienst heeft de uitvoering immers op orde. Bij het ontbreken van een adequaat kwaliteitssysteem en een interne controle zal de accountantscontrole achteraf en door middel van steekproeven een oordeel moeten geven over de rechtmatigheid.

4.4 Balans tussen instrumenten, processen, mensen en informatiesystemen

In dit hoofdstuk zijn belangrijke 'knoppen' van de inrichting van een rechtmatige uitvoering aan de orde gekomen. Met deze knoppen kan de sociale dienst sturing geven aan de handhaving onder de WWB.

De precieze keuze voor de vier aspecten is niet op voorhand te geven. Wel is het van belang te zorgen voor samenhang. Een rechtmatigheidscontrole die leunt op ver ontwikkelde systemen en instrumenten, maar die minder ver is in de ontwikkeling van de competenties en de inrichting van processen is niet effectief.

Onderstaande figuur visualiseert de verschillende aspecten en geeft een belangrijke indicatie voor de prioriteiten die een sociale dienst kan stellen. In elk kwadrant staat een aspect.

Figuur 3.1

Het diagram is geen exact meetinstrument. Per sociale dienst en per aspect moet een streefsituatie worden geformuleerd. Daarbij moeten keuzes worden gemaakt. Vervolgens wordt per aspect een inschatting gemaakt op de schaal van 0 tot 100 hoe ver de dienst gevorderd is. De score 100 betekent dat de streefsituatie is bereikt. Deze inschatting is gedeeltelijk subjectief, omdat een volledig objectieve oordeel niet mogelijk is.

De punten in de figuur tonen hoe de ontwikkeling op de vier verschillende aspecten is. In het voorbeeld staat een sociale dienst die ver ontwikkeld is op processen, maar veel minder ver op het gebied van medewerkers en de inzet van nieuwe instrumenten. Informatiesystemen zijn nog sterker onderontwikkeld. Een sterke onderontwikkeling op een aspect kan leiden tot een verminderde effectiviteit van de gehele bedrijfsvoering.

Daarmee geeft de figuur aan waar verbetermogelijkheden zitten. Ook geeft het aan welke stappen gezet kunnen worden om de kwaliteit van de handhaving te versterken. Bovendien geeft de figuur aan waar investeringen het meest nuttig zijn.

5 De relatie met de accountant

5.1 Inleiding

De accountant speelt een cruciale rol bij het vaststellen van de rechtmatigheid. Hij stelt, op basis van een analyse van de beheersmaatregelen en de controle van een aantal dossiers, vast of de rechtmatigheid binnen de norm is.

Onder het nieuwe verantwoordingsregime zal de rol van de accountant binnen sociale diensten minder worden. Echter, in het kader van de controle van de jaarrekening moet de accountant een deelwaarneming uitvoeren naar de uitvoering van de WWB. Tevens moeten fouten en onzekerheden boven de rapportagetolerantie worden opgenomen in het rapport van bevindingen. Veel gemeenten en sociale diensten worstelen met de rol van de accountant en zoeken naar een goede taakverdeling. Een van de onderwerpen die van belang is in de relatie met de accountant is de omvang van de steekproef. Accountants maken bij het opzetten van de rechtmatigheidscontrole een inschatting van het risico op onrechtmatigheden. Op basis van deze schattingen bepalen zij de omvang van de steekproef. In een steekproef wordt een percentage van de dossiers op fouten gecontroleerd.

Hoe groter de steekproef, hoe hoger de kosten

Accountants hebben daar hun eigen verantwoordelijkheid: zij weten met welke steekproefomvang zij betrouwbare uitspraken kunnen doen over de rechtmatigheid. Hoe groter de steekproef, hoe hoger de kosten. Uit kosten oogpunt is voor sociale diensten dus van belang om de steekproef zo beperkt mogelijk te houden.

Reacties van gemeenten: de rol van de accountant

Veel verschillen in werkwijzen

“Het totaal aan steekproeven is bijzonder hoog en veroorzaakt veel extra werkdruk. Per accountantskantoor wordt er willekeurig omgegaan met de hoogte en aantal van de steekproeven. Binnen een accountantsorganisatie wordt er verschillend per kantoor gewerkt. De accountant geeft inhoudelijk weinig steun en voorlichting over de wijze waarop bijvoorbeeld het werkdeel moet worden gecontroleerd. Achteraf komt men dan met kritiek, terwijl mijns inziens een accountant ook een voorlichtende taak heeft.”

Afstemmen met accountant kost veel tijd

“In 2005 pasten we eigenlijk gewoon de oude manier van interne controle toe. In 2006 wil ik gaan kijken of we vanuit de WWB met veel minder toekunnen. En vooral of we op een veel gerichtere manier kunnen controleren. Waar veel tijd in zal gaan zitten, verwacht ik, is het afstemmen met accountant.”

5.2 Risicoinschatting door accountants

Voor sociale diensten is het van belang om bewust te zijn van de manier waarop accountants naar risico's kijken. Accountants baseren hun controleactiviteiten op de risico's in het bestand en de activiteiten van de sociale dienst om de rechtmatigheid te beheersen. Hoe beter de rechtmatigheid in de organisatie is geborgd – in de goede mix van instrumenten, processen, competenties en systemen – des te minder controleactiviteiten de accountant hoeft te verrichten.

Inspelen op de risico's

Hoe kijkt de accountant naar de risico's op rechtmatigheid? Om de accountant een juiste steekproef te laten trekken is het van belang om hier inzicht in te hebben en in een vroeg stadium op in te spelen.

5.3 De risicoinschatting van de accountant

Accountants maken bij het opzetten van de rechtmatigheidscontrole een inschatting van het risico op onrechtmatigheden. Bij een groot risico zullen zij een grotere steekproef uitvoeren dan bij een beperkt risico. Het risico zelf bepalen zij aan de hand van onderstaande factoren:

RISICO 1: INHERENTE RISICO

Het inherente risico is het risico dat ontstaat door kenmerken van de populatie. Het aantal kamerbewoners kan bijvoorbeeld gebruikt worden als een risicoverhogende factor. Andere kenmerken, zoals een strenge sociale controle in een kleine gemeenten, kunnen risicoverlagend werken.

RISICO 2: DE BORGING VAN DE RECHTMATIGHEID

De activiteiten van de sociale dienst zijn gericht op de borging van de rechtmatigheid. De accountant maakt een inschatting van de mate waarin de sociale dienst de rechtmatigheid weet te beheersen. Hierbij kijkt de accountant naar de controlemaatregelen, zoals het aantal dossiers dat een sociale dienst zelf heeft gecontroleerd of de wijze waarop de rechtmatigheid in het proces en systeem is geborgd. Belangrijker is misschien nog wel de kwaliteit van de organisatie in het

algemeen: als de accountant van mening is dat de rechtmatigheid goed is geborgd in de uitvoering, dan speelt dat sterk mee in de inschatting van de risico's.

Omgaan met risico's

“Rechtmatigheid is voor 90% controle vooraf en slechts 10% controle achteraf. Feitelijk gaat het om een goede kwaliteit van de uitvoering en van de interne controle.”

Op basis hiervan komt de accountant tot een risicoprofiel en daarmee tot een opzet van de controle. Hierbij worden gemeenten vaak ingedeeld in profielen, bijvoorbeeld risicoprofiel hoog, midden of laag. Het risicoprofiel bepaalt de omvang van de steekproef. Bij een hoog risico zal de accountant meer waarnemingen in de steekproef opnemen dan bij een laag risico.

5.4 Omgang met de accountant

Het is raadzaam om de accountant te laten zien op welke wijze de sociale dienst de rechtmatigheid waarborgt. Dat kan het beste in een vroegtijdig stadium. Of zoals een manager het uitdrukt: “Je kunt het beste snel met je verhaal komen en laten zien wat je doet, zodat de accountant dit weet als hij over de steekproef gaat nadenken. Je kunt het beschouwen als een vorm van vooronderhandelen.” De ene accountant is de andere niet. Sommige accountants zijn voorzichtiger dan andere en zijn eerder geneigd om uitgebreid te controleren. Het kan daarom zinvol zijn om na te gaan wat de controle-inspanningen van de accountant zijn in andere gemeenten en de eigen accountant daar eventueel mee te confronteren.

Hoe beter de rechtmatigheid geborgd is, hoe minder werk de accountant heeft. Als de rechtmatigheid bijvoorbeeld sterk geborgd is in (geautomatiseerde) systemen toetst de accountant slechts de opzet en werking van het systeem. Hij geeft daarbij een oordeel over de kwaliteit van de checks and balances.

De accountant moet meer controlewerk verrichten als hij niet op het systeem kan steunen. Hij moet meer de processen in duiken.

Veel steekproeven bij onbeschreven processen

Relatief het meeste controlewerk wordt verricht in de situatie waarin de dienst niet kan steunen op beheerste processen. Bij diensten waarbij processen niet beschreven zijn en waarbij de risico's in deze processen niet of onvoldoende zichtbaar kunnen worden gemaakt, moet de accountant veel extra steekproeven op de dossiers moeten uitvoeren om de rechtmatigheid vast te stellen.

Niet iedere accountant kijkt op dezelfde manier en maakt dezelfde afweging. Bovendien is de uiteindelijke afweging niet mechanisch, maar ook afhankelijk van de analyse van de verschillende maatregelen in hun onderlinge samenhang. Toch is er een aantal aspecten te noemen, bijvoorbeeld in het controleplan, die voor accountants van belang zijn bij de inschatting van de risico's bij een gemeente en daarmee de keuzen over de omvang van de steekproef:

1. *Aanwezigheid van een actuele beschrijving en analyse van werkprocessen.* Rechtmatigheid vraagt om beheersing van processen. Een sociale dienst die niet kan laten zien dat zij weet wat ze doet en welke werkstromen worden behandeld, lijkt ook nauwelijks in staat de rechtmatigheid te beheersen. Een-voudigweg omdat er geen zicht bestaat op de eigen activiteiten. Andersom laat een analyse van risico's in de verschillende processen, de financiële impact van deze risico's en de maatregelen om de risico's te beperken, zien dat de sociale dienst de rechtmatigheid beheerst. De sociale dienst is in control.
2. *Aanwezigheid van interne checks and balances.* Als consulenten of informatiesystemen toetsen of dossiers juist en volledig zijn, bijvoorbeeld bij het bepalen van de hoogte van de uitkering, voorkomt dat fouten. Dat toetsen kan traditioneel door toetsers of kwaliteitsmedewerkers of het kan met geautomatiseerde informatiesystemen gebeuren. In de praktijk gebruiken alle diensten een combinatie van beide.
3. *Aanwezigheid van scherpe risicoprofielen en daaraan aangepaste werkprocessen.* Als de sociale dienst scherp heeft geanalyseerd bij welke groepen klanten de kansen op onrechtmatigheden groot zijn en daar ook naar handelt, bijvoorbeeld door huisbezoeken af te leggen, laat dat zien dat de risico's bekend en beheerst zijn.
4. *Fraudealertheid personeel.* Een groot deel van de sociale diensten maakt gebruik van cursussen fraudealertheid. Consulenten leren daarin hoe zij fraude kunnen herkennen en kunnen opsporen. Ook dit soort activiteiten is van belang om de accountant te laten zien dat rechtmatigheid serieus wordt genomen. Het is ook van belang dat rechtmatigheid een onderdeel vormt van de cultuur van de sociale dienst. Medewerkers en management moeten actief bezig zijn met rechtmatigheid (zie ook paragraaf 4.3, 'knop 3').

De sociale dienst is verantwoordelijk

De vraag speelt of gemeenten de accountant vooraf in de discussie over de inrichting van de controle moeten betrekken. Voordeel daarvan is dat de kennis en ervaring van de accountant met risico-inschatting en beheersing benut kan worden. Ook is het effectief als de accountant de rechtmatigheid controleert van een systeem dat hij zelf kent en waar hij over heeft kunnen meedenken. Sociale diensten dienen echter de eigen verantwoordelijkheid niet uit het oog te verliezen: de sociale dienst is verantwoordelijk voor de rechtmatigheid en dient als opdrachtgever te blijven opereren.

Geef de accountant vroegtijdig inzicht

Laat als dienst duidelijk zien hoe de rechtmatigheid is geborgd in de processen en de organisatie. Hoe beter de sociale dienst de accountant weet te overtuigen van de borging van de rechtmatigheid, hoe beperkter de steekproef die nodig is om dit te controleren. Doe dat niet aan het eind van het jaar, maar stem de kaders, zoals het controleplan vroegtijdig af.

Activiteiten accountant

In de praktijk blijkt dat bij een meerderheid van de gemeenten (64%) de accountant bij de vaststelling van de rechtmatigheid steunt op kwaliteit van de beheersing van de processen. Hij hoeft dan slechts een beperkt aantal steekproeven uit te voeren. Bij een klein deel (18%) is er sprake van een uitvoerige steekproef.

Tevredenheid over de accountant

Over het algemeen zijn sociale diensten tevreden over de wijze waarop de accountant de controle uitvoert (64%). Volgens een klein deel van de diensten (13%) staat de accountant onvoldoende open voor kritiek en houdt hij te weinig rekening met de wensen en behoeften van de dienst. 10 % is niet tevreden over de accountant. Slechts in een beperkt aantal gevallen heeft dat geleid tot de keuze voor een nieuwe accountant (1%). Een deel van de diensten (13%) wil overstappen, maar is gebonden aan de huisaccountant van de gemeente.

De accountant als adviseur?

In welke mate gebruiken sociale diensten hun accountant als adviseur voor de inrichting van de rechtmatigheidscontrole? 1 op de 10 diensten volgt het advies van de accountant bij de inrichting van de rechtmatigheidscontrole. Kennis en expertise van de accountant op het gebied van interne controle en risico-

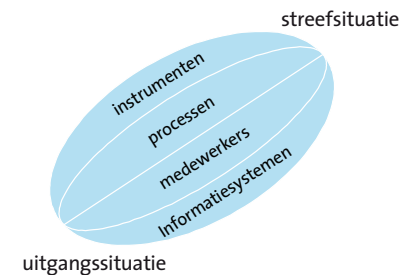
inschatting kan nuttig zijn. Tegelijkertijd is het duidelijk dat de accountant niet zowel organisatieadviseur als accountant kan zijn. Ook in de gesprekken met de accountantskantoren wordt duidelijk dat deze dubbelrol niet wenselijk is. Het past ook niet in de beroepsethiek van de accountant.

6 Het controleplan

6.1 Doel

Het controleplan laat zien op welke wijze de sociale dienst de rechtmatigheid borgt en controleert. In het controleplan staat de streefsituatie beschreven. Die streefsituatie geeft aan welke doelen de sociale dienst wil halen. Ook staat omschreven op welke wijze de sociale dienst deze doelen wil behalen. Deze doelen worden zoals gezegd bepaald door de wettelijke kaders, de politieke keuzen en de omvang en samenstelling van het bestand. Het controleplan laat ook zien op welke wijze de sociale dienst de rechtmatigheid borgt: via instrumenten, processen, medewerkers of informatiesystemen (zie hoofdstuk 3).

Onderstaande rugbybal illustreert de overgang. De dikte van de rugbybal visualiseert de inspanning die de sociale dienst moet doen gedurende het veranderingsproces. Eerst is de inspanning gering, gedurende het veranderingsproces neemt de inspanning toe. Aan het eind, als de streefsituatie in zicht is, neemt de inspanning af.

Figuur 5.1. de rugbybal

6.2 Inhoud controleplan

In het controleplan staat omschreven op welke wijze de gemeente de rechtmatigheid wil borgen en controleren. Het controleplan is een weergave van de politieke keuzen, het beleidskader en de analyse van de populatie. Belangrijk element in het controleplan zijn de instrumenten die de sociale dienst inzet om de rechtmatigheid te borgen. In het controleplan zijn de verschillende aspecten die de interne controle bepalen in samenhang beschreven. Het maken een controleplan is niet verplicht maar wel aan te raden.

In een goed controleplan worden ten minste de volgende vier onderdelen behandeld:

1. De doelstellingen

Daarbij gaat het niet alleen om de wettelijke eisen, maar veel meer om de vraag op welke wijze de sociale dienst met haar cliënten wil omgaan. En welke prioriteit rechtmatigheid daarin heeft. De politieke kaders bepalen de doelstellingen. Vindt de sociale dienst cliëntvriendelijkheid belangrijk? Welke prioriteit legt de dienst bij rechtmatigheid versus andere doelstellingen in de WWB?

2. Risicoanalyse

Deze bestaat uit twee elementen. Ten eerste de risicoinschatting van het bestand. Afhankelijk van de omvang en de kenmerken kan een inschatting gemaakt worden van de kans op fraude. Ten tweede is de mate waarin de organisatie erin slaagt om de rechtmatigheid te beheersen in de uitvoering van belang. Een goed georganiseerde sociale dienst met goed omschreven werkprocessen en instructies loopt minder kans op fraude.

3. De instrumenten

Het hart van het controleplan. Het gaat om de keuze van de instrumenten en de accenten daarbinnen. Daarbij is het van belang dat de keuze van de instrumenten aansluit bij de risico's in het bestand, de kwaliteit van de organisatie en de politieke wensen.

4. Rol accountant

De gemeente is opdrachtgever en bepaalt de rol van de accountant. In het controleplan moet duidelijk omschreven zijn welke activiteiten de accountant onderneemt. Hoe verhouden deze activiteiten zich tot de activiteiten die de sociale dienst zelf voor haar rekening neemt?

6.3 Het controleplan en de kosten van de rechtmatigheidscontrole

In het controleplan is omschreven welke activiteiten de sociale dienst onderneemt om de rechtmatigheid te controleren en op welke wijze zij de rechtmatigheidscontrole inrichten. Daarbij gaat het om de vraag op welke instrumenten de sociale dienst inzet om de rechtmatigheid te controleren en op welke wijze zij de controle heeft ingericht.

Het gebruik van effectieve instrumenten en goede actuele inrichting van de interne controle verkleinen de kans op onrechtmatigheden en zullen leiden tot een beperktere inzet van de accountants. De kosten van de rechtmatigheidscontrole worden daarmee verlaagd. Gemeenten die de controle wat betreft inrichting en instrumenten op orde hebben zullen de accountant 'snel overtuigen' van de rechtmatigheid. Een gebalanceerde invulling van de verschillende elementen van het controleplan (zie ook hoofdstuk 5) is dus niet alleen van belang voor de rechtmatigheid, maar ook voor de kosten van de uitvoering.

7 Bijlage: enquête uitvoering rechtmatigheidscontrole onder de WWB

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de enquête over de uitvoering van de rechtmatigheidscontrole weergegeven. De enquête brengt in beeld op welke wijze managers en controllers tegen de rechtmatigheidscontrole onder de WWB aankijken en op welke wijze zij deze op het moment waarop de enquête is gehouden – zomer 2005- uitvoerden. De enquête is ingevuld door managers (44 %), controllers (28%) en overige medewerkers – bijvoorbeeld kwaliteitsmedewerkers – (29%). In totaal hebben 200 functionarissen aan de enquête meegedaan.

VRAAG 1. ALGEMEEN BEELD AANPAK RECHTMATIGHEID

In deze vraag wordt aan de hand negen stellingen gevraagd welke visie sociale diensten hebben op de rechtmatigheidscontrole en op welke wijze sociale diensten de rechtmatigheidscontrole aanpakken.

TABEL 1. ALGEMEEN BEELD

Hierna volgt een aantal stellingen. Kunt u aangeven in hoeverre u het er mee (on)eens bent?	Volledig eens	Eens	Neutraal	Oneens	Volledig oneens
Het aantonen dat de dienst rechtmatig handelt is de verantwoordelijkheid van het management van de sociale dienst	41%	50%	5%	2%	2%
In mijn sociale dienst bemoeit de manager zich bijna niet met de rechtmatigheidscontrole. Dat is vooral een zaak van de controller	10%	26%	16%	40%	9%
De rechtmatigheidscontrole onder de WWB gaat in mijn sociale dienst min of meer op dezelfde wijze als onder de Abw	6%	46%	10%	36%	4%
De rechtmatigheidscontrole is nog op dezelfde manier ingericht als onder de Abw, maar wordt in de toekomst aangepast	8%	31%	14%	41%	6%
Ik heb van de WWB gebruikgemaakt om mijn rechtmatigheidscontrole anders te organiseren dan onder de Abw	11%	46%	19%	23%	3%

Mijn rechtmatigheidscontroles onder de WWB leveren meer resultaat op dan onder de Abw (er worden meer onrechtmatigheden opgespoord).	3%	14%	39%	35%	10%
Ik stel de rechtmatigheid van mijn sociale dienst vooral vast op basis van steekproeven achteraf	5%	39%	18%	34%	6%
Steekproeven achteraf spelen een beperkte rol, omdat ik bij het vaststellen van de rechtmatigheid vooral steun op de aantoonbare beheersing van mijn processen (kwaliteitsborgingssysteem)	9%	48%	27%	14%	3%

VRAAG 2: PERIODIEKE HERONDERZOEKEN

Periodieke heronderzoeken zijn de onderzoeken die sociale diensten ten tijde van de Abw uitvoerden. Hierbij worden alle klanten periodiek uitgenodigd voor een gesprek/onderzoek om de rechtmatigheid en doelmatigheid van de uitkering te controleren. In de zomer van 2005 blijkt de helft van de sociale diensten nog steeds periodieke heronderzoeken uit te voeren (zie tabel 2).

Uit de enquête blijkt verder dat eenvijfde van alle diensten van plan is om de heronderzoeken op deze wijze uit te blijven voeren, tweederde wil de huidige aanpak verder aanpassen en verbeteren.

TABEL 2. PERIODIEKE HERONDERZOEKEN

Onder de WWB zijn de periodieke heronderzoeken niet meer verplicht. Past u de periodieke heronderzoeken nog steeds toe op al uw klanten?	
Onder de WWB zijn de periodieke heronderzoeken niet meer verplicht. Past u de periodieke heronderzoeken nog steeds toe op al uw klanten?	
Ja, ik pas periodieke heronderzoeken toe	50%
Nee, ik pas geen periodieke heronderzoeken toe	50%

VRAAG 3. INSTRUMENTEN OM DE KWALITEIT VAN DE RECHTMATIGHEIDSCONTROLE VERHOGEN

In de enquête is van vier instrumenten/maatregelen gevraagd of- en in welke situaties sociale diensten ze toepassen om de kwaliteit van de rechtmatigheidscontrole te verhogen. Het gaat om:

- fraudealertheid,
- themacontroles,
- risicoprofielen,
- huisbezoeken.

Fraudealertheid

Bijna alle sociale diensten vergroten de fraudealertheid van hun consulenten om de kwaliteit van de rechtmatigheidscontrole te vergroten.

TABEL 3. VERGROTEN FRAUDEALERTHEID

De kwaliteit van de rechtmatigheidscontrole kan worden vergroot door het verhogen van de fraudealertheid van de consulenten. Hieronder staan een aantal maatregelen met betrekking tot fraudealertheid. Kunt u aangeven of deze worden toegepast binnen uw dienst?			
	Ja	Nee	Weet niet
In mijn dienst is beleid geformuleerd om de fraudealertheid van de consulenten te vergroten	83%	16%	2%
De fraudealertheid van mijn consulenten wordt vergroot doordat zij gebruik moeten maken van checklisten	58%	41%	2%
De fraudealertheid van mijn consulenten wordt verhoogd doordat zij één of meerdere cursussen moeten volgen	79%	18%	3%

Themacontroles

Themacontroles zijn gerichte controles waarbij een aspect van de rechtmatigheid onder de loep wordt genomen. Uit de enquête blijkt dat themacontroles door meer dan de helft van de respondenten wordt toegepast, vooral rond de thema's wonen en leven, inkomsten en vermogen.

TABEL 4. THEMACONTROLES

De rechtmatigheid kan worden gecontroleerd door middel van themacontroles. Bij een themaconrole wordt een specifiek aspect van de rechtmatigheid (bijvoorbeeld het vermogen) gecontroleerd. Kunt u aangeven of en welk soort themacontroles worden uitgevoerd binnen uw dienst?

	Ja	Nee	Weet niet
In mijn dienst maken themacontroles onderdeel uit van de rechtmatigheidscontrole	55%	43%	1%
In mijn dienst zijn themacontroles uitgevoerd op 'woon- en leef fraude'	35%	57%	3%
In mijn dienst zijn themacontroles uitgevoerd op 'vermogen'	41%	53%	3%
In mijn dienst zijn themacontroles uitgevoerd op 'inkomsten'.	34%	61%	1%

Risicoprofielen

Bij risicoprofielen controleert de sociale dienst extra scherp op bepaalde groepen uitkeringsgerechtigden met een bepaald kenmerk of een samenspel van kenmerken. De helft van de sociale diensten doet dit.

TABEL 5. RISICOPROFIELEN

Bij het gebruik van risicoprofielen worden expliciet bepaalde groepen gedefinieerd met een verhoogde kans op onrechtmatigheden. Deze groepen worden extra gecontroleerd. Hieronder staan een aantal maatregelen met betrekking tot risicoprofielen. Kunt u aangeven of deze worden toegepast binnen uw dienst?

	Ja	Nee	Weet niet
In mijn dienst wordt gebruik gemaakt van risicoprofielen	51%	49%	1%
De risicoprofielen worden samengesteld op basis van ervaring en kunde van de consulenten.	41%	53%	2%
Kamerbewoners worden altijd extra gecontroleerd	36%	55%	6%
Eenouder gezinnen worden altijd extra gecontroleerd	14%	75%	7%

Huisbezoeken

In deze vraag zijn gegevens opgenomen over de mate waarin gemeenten huisbezoeken af leggen en de situaties waarin dat het geval is. Praktisch alle respondenten voeren huisbezoeken uit.

TABEL 6. HUISBEZOeken

In sommige gemeenten worden huisbezoeken uitgevoerd. Hieronder staan een aantal maatregelen met betrekking tot huisbezoeken. Kunt u aangeven of deze worden toegepast binnen uw dienst?

	Ja	Nee	Weet niet
In mijn gemeente worden huisbezoeken uitgevoerd	96%	4%	0%
Huisbezoeken worden bij iedere nieuwe aanvraag uitgevoerd	19%	79%	2%
Er worden alleen huisbezoeken uitgevoerd bij aanvragen met een verhoogd risico	67%	32%	1%
Alleen als er signalen zijn voeren wij huisbezoeken uit	66%	30%	1%
De huisbezoeken worden niet van tevoren aangekondigd	70%	21%	8%
De huisbezoeken worden door twee of meer medewerkers uitgevoerd	85%	11%	4%

VRAAG 4: INSPANNINGEN INVOERING RECHTMATIGHEIDSCONTROLE**Inspanningen**

In deze vraag gaat het over de aspecten bij de invoering van de rechtmatigheidscontrole die het meeste inspanning en tijd vergen.

TABEL 7. INSPANNINGEN GERICHT OP ORGANISEREN RECHTMATIGHEIDSCONTROLE ONDER DE WWB

Deze vraag gaat over de inspanningen die het een sociale dienst kost om de rechtmatigheidscontrole te organiseren. Geef aan welke aspecten volgens u relatief veel energie kosten. (meerdere antwoorden mogelijk).	
Het veranderen van het gedrag van de medewerkers (de cultuur)	23%
Het ontwikkelen van de kwaliteiten van de medewerkers (kennis en kunde)	20%
Het aanpassen van de geautomatiseerde systemen	14%
Het verkrijgen van inzicht in de risico's in de processen	13%
Het opstellen van een controleplan	11%
Het verkrijgen van financiële middelen om de rechtmatigheid te verbeteren	10%

VRAAG 5 ONTWIKKELING CONTROLELAST

In tabel 8 staan aspecten die van invloed zijn op de ontwikkeling van de omvang van controlelast.

TABEL 8. ONTWIKKELING CONTROLELAST

Onder controlelast wordt verstaan het totaal van de kosten en inspanningen om de rechtmatigheid van de uitvoering vast te stellen. Kunt u aangeven in hoeverre u het (on)eens bent met onderstaande stellingen inzake de controlelast.	Volledig eens		Volledig oneens		
	eens	Eens	Neutraal	Oneens	oneens
Onder de WWB is het goedkeuringspercentage verlaagd van 5% naar 1%. Deze maatregel leidt op zichzelf (dus afgezien van andere maatregelen) tot een forse toename van de controlelast	30%	39%	13%	16%	2%
Onder de WWB hebt u de vrijheid gekregen om de rechtmatigheidscontrole zelf in te vullen. Door deze maatregel kunt u op zichzelf (dus afgezien van andere maatregelen) de controlelast fors omlaag brengen	2%	24%	20%	41%	13%
De controlelast als gevolg van de verantwoording aan het Rijk is onder de WWB afgenomen	2%	14%	17%	48%	18%

De controlelast als gevolg van de verantwoording aan de gemeenteraad is onder de WWB toegenomen	11%	51%	23%	12%	2%
---	-----	-----	-----	-----	----

Tabel 9 laat het totaalbeeld zien: is de controlelast per saldo toe- of afgenomen? Voor ruim de helft van de sociale diensten in de enquête is de controlelast toegenomen.

TABEL 9. ONTWIKKELING TOTALE CONTROLELAST

Alles afwegende is de totale controlelast onder de WWB	
Toegenomen	57%
Gelijk gebleven	33%
Afgenomen	7%
Geen idee	3%

VRAAG 6: RELATIE ACCOUNTANT

Hieronder staan een aantal stellingen die gaan over de relatie met de accountant. Ruim de helft van de sociale diensten is tevreden over de accountant. Slechts 11% is ontevreden.

TABEL 10. TEVREDENHEID OVER ACCOUNTANT

Kunt u aangeven in hoeverre u tevreden bent over uw accountant?	Volledig eens		Volledig oneens		
	eens	Eens	Neutraal	Oneens	oneens
Ik ben tevreden over de wijze waarop mijn accountant de controle uitvoert.	6%	56%	27%	10%	1%
Mijn accountant staat open voor kritiek en probeert bij zijn controle rekening te houden met mijn wensen en behoeften	7%	48%	31%	12%	1%
Mijn accountant voert meer werkzaamheden uit dan strikt noodzakelijk	4%	24%	44%	25%	3%
Mijn accountant is strenger dan strikt noodzakelijk	4%	23%	46%	25%	2%

VOETNOTEN

- 1 Ledenbrief VNG, 1 september 2005, kenmerk SEZ/U200515295.
- 2 Dit blijkt uit de enquête die Divosa in het kader van deze publicatie onder haar leden heeft laten verrichten (zie paragraaf 1.3).
- 3 Zie hierover ook het inherente risico, zoals accountants dat hanteren, in hoofdstuk 4.
- 4 Het fraudekompas is een naslagwerk waarin de kennis en vaardigheden binnen de organisatie, inzichtelijk en toegankelijk wordt gemaakt voor alle medewerkers, zodat fraudesignalen eerder worden gesignaleerd en er snel en adequaat op wordt gereageerd.